

WERK in UITVOERING

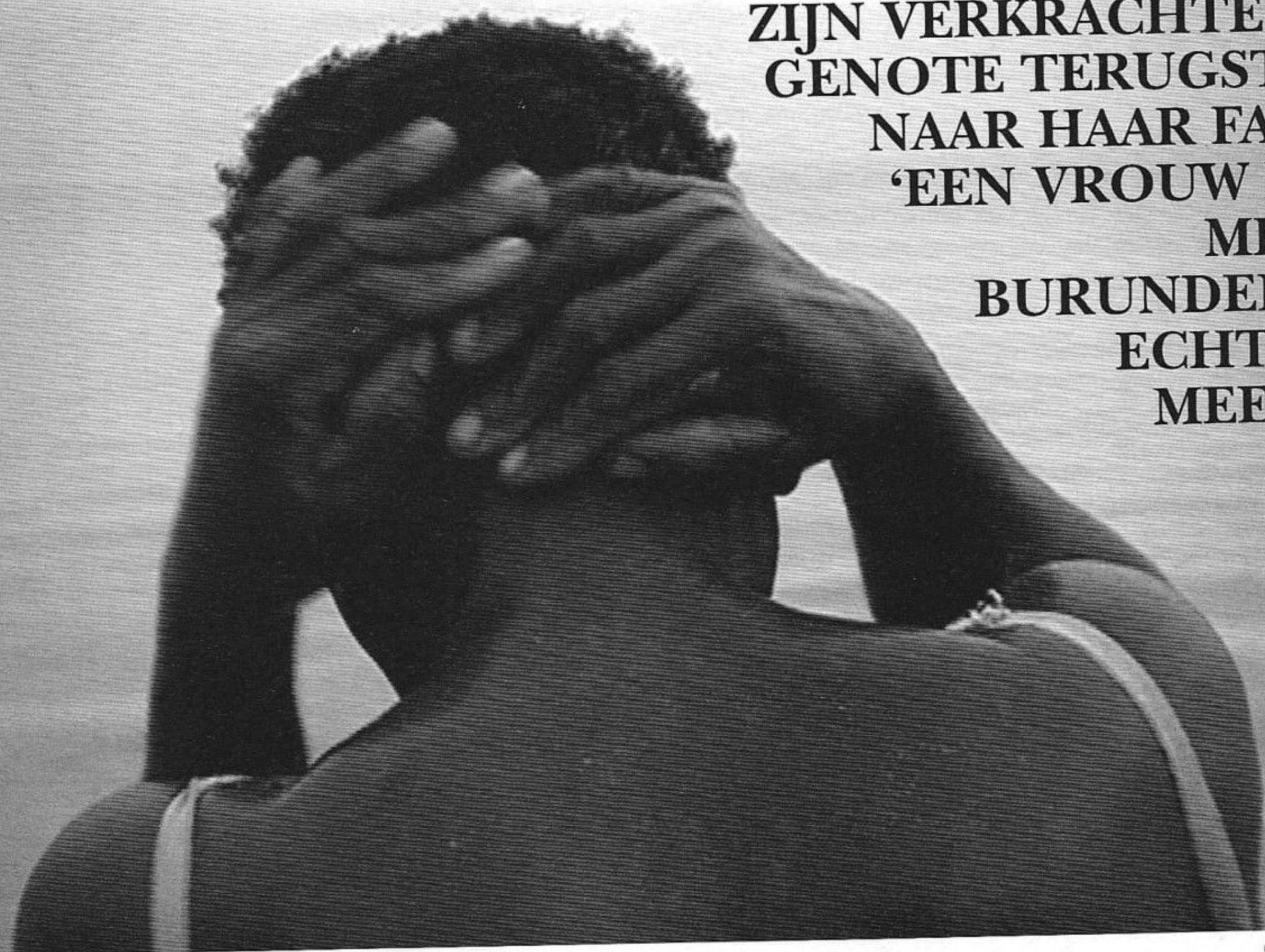
Hoe verbeter je de positie van vrouwen? Welk thema kies je, en welke strategie? 'Werk in uitvoering' richt het spotlicht op individuen en organisaties wereldwijd die stelling nemen tegen ongelijkheid en zich actief inzetten voor verandering. Dit keer vrouwenrechten-activiste Chantal Kakozi, die de (oorlogs)verkrachtingen in Oost-Congo aan de kaak stelt.

Oorlogs- verkrachtingen in Congo

In de Democratische Republiek Congo, ook wel kortweg Congo genoemd, woedde tussen 1996 en 2003 een van de bloedigste conflicten sinds de Tweede Wereldoorlog. Er vielen vier miljoen doden en tienduizenden vrouwen en meisjes werden verkracht door soldaten, rebellen en 'gewone' mannen. Femke en Ilse van Velzen maakten hierover de documentaire *Fighting the Silence*, die haar première beleefde op het internationale documentairefestival IDFA in Amsterdam. Een van de hoofdpersonen in de film is de vrouwenrechtenactiviste Chantal Kakozi. Als voorzitter van de organisatie Sofibeb zet zij zich in om verkrachting bespreekbaar te maken en hulp te bieden aan de slachtoffers. De scènes waarin we haar aan het werk zien zijn de droevigste – en aangrijpendste – van de film.

Eerst staat een jong meisje vrolijk in het zonnetje met haar vriendinnen touwtje te springen. Een scène later zit zij in een donkere kamer op de grond gehurkt. Met een doffe blik in haar ogen en een verlegen stemmetje vertelt zij wat haar is overkomen toen zij met haar vriendinnen brandhout ging halen. Hoewel één op de drie vrouwen in Oost-Congo het slachtoffer is van seksueel geweld, rust er een groot taboe op het praten hierover. In de Congolese samenleving vertegenwoordigt de vrouw de eer van de man en de familie. Een vrouw die het slachtoffer is van verkrachting brengt schande over de goede naam van de man en zijn familie, en daarmee over de gemeenschap. Zo is in *Fighting the Silence* te zien hoe een man zijn verkrachte echtgenote terugstuurt naar haar fami-

IN FIGHTING THE SILENCE IS TE ZIEN HOE EEN MAN ZIJN VERKRACHTE ECHTGENOTE TERUGSTUURT NAAR HAAR FAMILIE. 'EEN VROUW DELEN MET EEN BURUNDEES KAN ECHT NIET', MEENT HIJ

© Ilse en Femke van Velzen

VERKRACHTING WORDT DOOR ALLE STRIJDENDE PARTIJEN WELOVERWOGEN ALS STRATEGIE INGEZET OM IEDERE VORM VAN VERZET DE KOP IN TE DRUKKEN

ie. 'Een vrouw delen met een Burundees kan echt niet', meent hij.

GEZICHTSVERLIES

'Jammer genoeg achten Congolezen een verkrachte vrouw niets meer waard,' vertelt Chantal Kakozi als ik haar in december spreek – ze is in Amsterdam wegens de première van de film tijdens het IDFA.

Daarom sturen veel mannen hun echtgenotes weg. Zij kunnen de schaamte en het gezichtsverlies niet aan. De opvanghuizen waar dagelijks slachtoffers aankomen zijn overvol. Er is gebrek aan psychologische hulp. Vaak moeten slachtoffers die in afgelegen gebieden wonen, dagen reizen om bij ziekenhuizen te komen. Er zijn zelfs kinderen die slachtoffer zijn van seksueel geweld die door niemand worden bijgestaan en worden verworpen door de gemeenschap.'

Kakozi trekt zich het leed van de slachtoffers van seksueel geweld in Congo erg aan, temeer daar zijzelf ook slachtoffer van verkrachting is geweest. 'Mijn motivatie om mij in te zetten als activiste voor gelijke rechten van de vrouw is in de eerste plaats dat ik een vrouw ben. Ik leef en werk in een samenleving die de rechten van de vrouw schendt. En daar wil ik iets aan doen. Wat ik persoonlijk heb meegeemaakt probeer ik via Sofibef om te zetten in iets positiefs, zodat de hele gemeen-

schap er baat bij heeft.'

Sofibef runt in het conflictrijke zuiden van de provincie Zuid-Kivu opvanghuizen voor de verkrachtingsslachtoffers en zorgt voor medische en psychische hulp. Ook geeft de organisatie voorlichting op scholen over het geweld en de gevolgen daarvan. Sofibef werkt daarbij steeds samen met de vrouwen uit de lokale gemeenschap, waarvan de meeste zelf ook op de een of andere manier in aanraking zijn geweest met seksueel geweld.

VRIJBRIEF VOOR VERKRACHTING

Een van de manieren waarop Sofibef het gesprek over verkrachting aangaat is door theater. 'We zijn werkzaam in dorpen waar amper informatie uit de buitenwereld binnendringt,' vertelt Kakozi. 'Kranten zijn er wel, maar het analfabetisme is erg groot onder de lokale gemeenschap. Radiozenders zijn ook aanwezig, maar dekken lang niet altijd de hele problematiek die er speelt. Theater is daarom het effectiefste middel om de boodschap door te geven'.

Ook de lokale autoriteiten worden uitgenodigd voor de theatervoorstellingen. Door middel van de toneelstukken worden de politie, rechters, militairen en dorpsvoorzitters aangesproken op hun verantwoordelijkheid. Vaak bagatelliseren zij de problematiek. Zonder blikken of blozen

De oorlog in Oost-Congo

Eind juni 1960 werd Oost-Congo onafhankelijk van België. In 1965 greep luitenant generaal Joseph Désiré Mobutu de macht. Deze werd in 1997 afgezet door rebellenleider Laurent Kabila, met steun van het leger uit buurland Rwanda. Toen hij zich steeds meer verzette tegen de Rwandese invloed in zijn land, keerde Rwanda zich tegen haar oorspronkelijke bondgenoot en viel het land binnen. Kabila kreeg steun van andere Afrikaanse landen. Dit was het begin van een grootschalige oorlog, die de geschiedenis in zou gaan als de eerste Afrikaanse Wereldoorlog.

In januari 2001 werd Laurent Kabila onder nooit opgehelderde omstandigheden vermoord. Daags na de moord werd zijn zoon Joseph Kabila uitgeroepen tot opvolger. Joseph Kabila slaagde erin de strijdende partijen in binnen- en buitenland te verzoenen en de DRC klaar te maken voor de eerste democratische verkiezingen sinds veertig jaar. In december 2006 werd Kabila geïnstalleerd als president. Toch is het Kabila nog niet gelukt om de onveiligheid in met name het oosten van het land te bestrijden.

Wetten tegen seksueel geweld in Oost-Congo

Op 20 juli 2006 zijn twee wetten uitgevaardigd om seksueel geweld tegen te gaan en vervolging en berechting van dit geweld te versnellen. Verkrachting, inclusief verkrachting binnen het huwelijk, is verboden. Voor verkrachting staat tien jaar gevangenis. De regering treedt echter niet daadkrachtig op bij uitvoering van deze wet. En zelfs als er een veroordeling plaatsvindt, zoals in het proces van Sogomboyo waarin zes soldaten tot levenslang zijn veroordeeld voor groepsverkrachting als misdad tegen de menselijkheid, kunnen gevangenen maar al te vaak weer ontsnappen uit de gevangenis. Daarnaast wordt de strijd tegen seksueel geweld ook gehinderd doordat de slachtoffers geen aangifte doen, uit angst voor stigmatisering en represailles.

Bron: www.docu-congo.org

stellen zij voor de camera: 'Jonge vrouwen moeten niet schaars gekleed over straat lopen', en 'het is schaamteloos om met maar één wikkeldoek te lopen'. Al is de oorlog officieel voorbij, nog steeds maken roverbendes en milities de dienst uit in Oost-Congo. Verkrachting wordt door alle strijdende partijen (Rwandese, Burundese en Ugandese rebellen) weloverwogen als strategie ingezet om iedere vorm van verzet de kop in te drukken. Kakozi: 'Ook in de postconflictperiode gaan de gewelddadigheden door. Het verval van de normen en waarden leidt ertoe dat het lichaam van de vrouw als gemeengoed wordt beschouwd. Oorlogsmisdadigers worden niet berecht en dit geeft de "gewone" man een vrijbrief om straffeloos te verkrachten.' De Katholieke kerk is een betrouwbaarder bondgenoot. 85% van de Congolese bevolking is christen. Door onderwerpen zoals verkrachting en de gevolgen daarvan bespreekbaar te maken, weet de kerk vaak de instelling van echtgenoten te veranderen en komen soms zelfs daders tot inkeer. 'De pastoor boekt meer resultaten bij bemiddeling tussen man en vrouw dan organisaties zoals Sofibef', zegt Kakozi.

NAAIMACHINES

Sofibef zet zich daarnaast in voor economische zelfstandigheid voor vrouwen. In Congo is de vrouw vaak de kostwinner.

Samen met een partner van de Nederlandse ontwikkelingsorganisatie ICCO tracht Sofibef verkrachte en buitengesloten vrouwen weer financieel zelfstandig te maken door microkredieten uit te geven. Kakozi: 'Onze partner geeft bijvoorbeeld tien naaimachines aan Sofibef. Hiermee kunnen vrouwen het vak leren en vervolgens aan de slag in een naaiatelier. Een deel van de verworven inkomsten gaat terug naar Sofibef, die op haar beurt nieuwe naaimachines kan aanschaffen om ook andere meisjes op te leiden. Zo is de cirkel rond.' Hoewel Sofibef niet alle problemen kan oplossen, is het feit dat vrouwen zelf het heft in eigen handen nemen hoopgevend, meent Kakozi. Maar het grootste succes van Sofibef is toch dat de stilte rondom verkrachting eindelijk doorbroken wordt. Wel, zo waarschuwt Kakozi, moet er dringend in duurzame vrede geïnvesteerd worden. 'Want vooral in tijden van conflicten steekt seksueel geweld de kop op, met alle nare gevolgen van dien. Neem aids. Dat is een vertraagde bom die nog moet ontploffen. De gevolgen daarvan zijn bijna niet te overzien.'

Elizabeth Mbundu studeert Taal & Communicatie aan de Uva.

Meer informatie over de documentaire *Fighting the silence* is te vinden op de website van IF Productions:

<http://www.ifproductions.nl/>. De film wordt in maart vertoond op het Amnesty Filmfestival (zie voor tijd en plaats: www.amnestyfilmfestival.nl).

VERDER LEZEN

• *Democratic Republic of Congo: mass rape, time for remedies* (London: Amnesty International Publications, 2004; digitaal via http://www.iiav.nl/epublications/2004/mass_rape.pdf).

• 'Our Bodies - Their Battle Ground: Gender-based Violence in Conflict Zones', IRIN Web Special, september 2004 (digitaal via <http://www.iiav.nl/eazines/divts/irinwebspecial/2004/september.pdf>).

• Voor meer informatiebronnen, doorzoek www.iiav.nl/databases met behulp van de zoekterm 'oorlog en vrede EN seksueel geweld'.